

Erfaringer fra et inkluderingsarbeid på fritidsarenaen

ALLEMED – Inn i aktivitet

2017–2021

Forord

Hva skal til for at barn og unge fra levekårsutsatte familier skal bli inkludert og fullt integrert i minst én fritidsaktivitet? I 2016 signerte Frelsesarmeen Fritidserklæringen for barn og unge sammen med Regjeringen, KS, Frivillighet Norge, Norges idrettsforbund, LNU og en rekke andre ideelle organisasjoner.

Partene i Fritidserklæringen er enige i målet om at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn.

Et avgjørende spørsmål for å lykkes er: Hva skal til for virkelig å realisere den?

Som tilhengere av praktiske tilnærminger i møte med sosiale utfordringer gjennom over 130 år i Norge, etablerte Frelsesarmeen et eget prosjekt for å utforske nettopp dette. Prosjektmidlene har vi fått gjennom Bufdir sin nasjonale tilskuddsordning for å inkludere barn og unge.

Gjennom de siste 4 årene har våre koordinatorene innhentet førstehåndskunnskap- og erfaringer fra arbeid med målgruppen gjennom Frelsesarmeen lokalt flere steder i landet. Også i områder hvor det er høyest andel levekårsutsatte familier.

En stor takk til barn og familier som har delt av sine erfaringer. Takk også til koordinatorene lokalt som har samarbeidet med familiene for å gjøre det mulig for barna å delta i fritidsaktiviteter. Sammen har de bidratt til økt kunnskap om hva som er viktig for å lykkes med Fritidserklæringen.

Hva vi har erfart så langt, kan du lese om i denne rapporten. God lesing.

Elin Westby Herikstad

Seksjonsleder

Frelsesarmeens seksjon for velferd og utvikling

Innhold

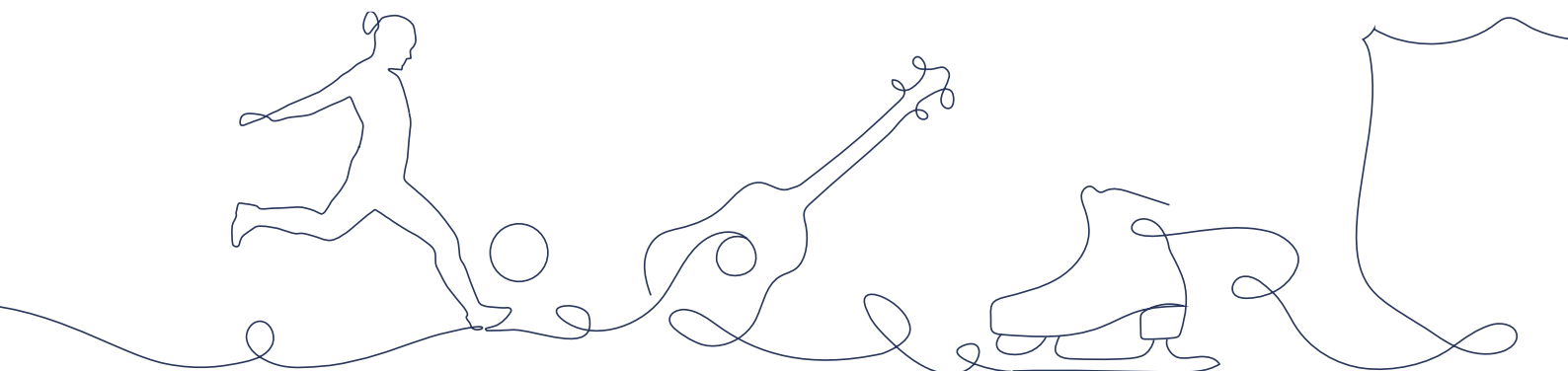
Forord	2
Våre erfaringer – på én side:	5
Bakgrunn og formål	5
Vår kontakt med målgruppen	8
Slik jobber koordinatorene	11
Ulike barrierer – kreative løsninger	11
Myndiggjøring	13
Lytt og dele kunnskap	13
Ringvirkninger av deltakelse	14
Utenforskap og motivasjon	16
Hva erfarer vi står i veien for at alle kan delta?	18
«Har vi råd?»	18
«Vil du sitte på?»	20
«Mamma er sliten»	22
«Unnskyld, hva sa du?»	23
Inkludering og digital ulikhet	24
Tidlig inn i aktivitet	26
Ulike former for aktivitet	27
Veien videre	28
Kontakt prosjektkoordinatorene	30
Kildeliste	31

Rapporten er utarbeidet av Jonatan Hansen Lønnegreen
Frelsesarmeens seksjon for velferd og utvikling
2021

*Suppe
såpe
frelse*

Våre erfaringer – på én side:

1. **Et barns følelse av å være en likeverdig deltager, utfordres betraktelig dersom det har måttet ta del i foreldrenes bekymringer omkring økonomi og mulighetene for å delta.** De praktiske rammene rundt deltakelsen må avklares av de voksne, samtidig som det er viktig å lytte til barnets tanker og opplevelse av familiens situasjon.
2. **Når byrden av å måtte koordinere mellom ulike velferdstjenester ikke kun ligger på foreldrene, men også på en koordinator, bidrar det til økt ro, mindre stress, mindre bekymring og økt pågangsmot.** For familier med sammensatte levekårsutfordringer kan en skreddersydd og helhetlig oppfølging inn i aktivitet, fra en som kjenner den lokale fritidsarenaen, være avgjørende for barnet og familiens grad av deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter.
3. **Foreldre har ulike opplevelser av det man ofte tenker kun er gode insentiver og ordninger.** Det å benytte seg av støtteordninger som for noen bare oppleves som en hjelp, kan for andre oppleves marginaliserende. Dette har sammenheng med foreldrenes livssituasjon og opplevelse av autonomi.
4. **Familieperspektiv øker sannsynligheten for deltakelse.** Aleneforsørgere har oftere lav inntekt og en presset økonomi som preger hjemmet. Om man har flere barn å ivareta hjemme, blir det vanskelig å følge opp et barn i fritidsaktivitet både når det gjelder økonomi, transport og tid. Dersom man tilbyr parallell aktivitet for flere av familiens medlemmer erfarer vi at disse familiene deltar i større grad.
5. **Samarbeid mellom offentlig-, ideell- og frivillig sektor gir utslag i form av økt deltakelse.** For at vi sammen skal kunne nå målet om å oppfylle Fritidserklæringen kreves det en videre samordnet innsats for barn i familier med lavinntekt. Det er avgjørende med lokal dialog på tvers, og at alle parter legger til rette for reell innvirkning og innovasjon for deltakerne i samarbeidet.

Bakgrunn og formål

«**ALLEMED** – Inn i aktivitet» er et prosjekt rettet mot barn og familier med lavinntekt eller andre levekårsutfordringer. Målsettingen for prosjektet sammenfaller med Fritidserklæringen som har som mål at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon skal ha mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn. Fritidserklæringen bygger på artikkel 31 i FNs barnekonvensjon, som gir alle barn rett til lek og fritid, og til å delta i kunst og kulturliv.

Dette prosjektet er ett av Frelsesarmeens bidrag for å realisere Fritidserklæringen. I 2017 startet tilbudet gjennom Frelsesarmeen Drammen, på bakgrunn av en kartlegging der som viste at 9 av 10 familiene som benyttet seg av tilbudet om matutdeling, hadde barn som ikke deltok i organiserte fritidsaktiviteter. Prosjektet har siden blitt utvidet og finnes nå også hos Frelsesarmeen i Trondheim og Halden.

I denne erfaringsrapporten legger vi frem funn og erfaringer fra prosjektet så langt. Innholdet baserer seg på erfaringer fra de lokale prosjektkoordinatorene, tilbakemeldinger fra foreldre som nå er i prosjektet, samt dybdeintervjuer gjennomført i 2019 med noen involverte foreldre. Vi ser våre erfaringer i sammenheng med «Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)» som også inneholder mye relevant forskning fra Fafo, samt uttalelser fra Redd Barnas barnehøring i samme dokument.

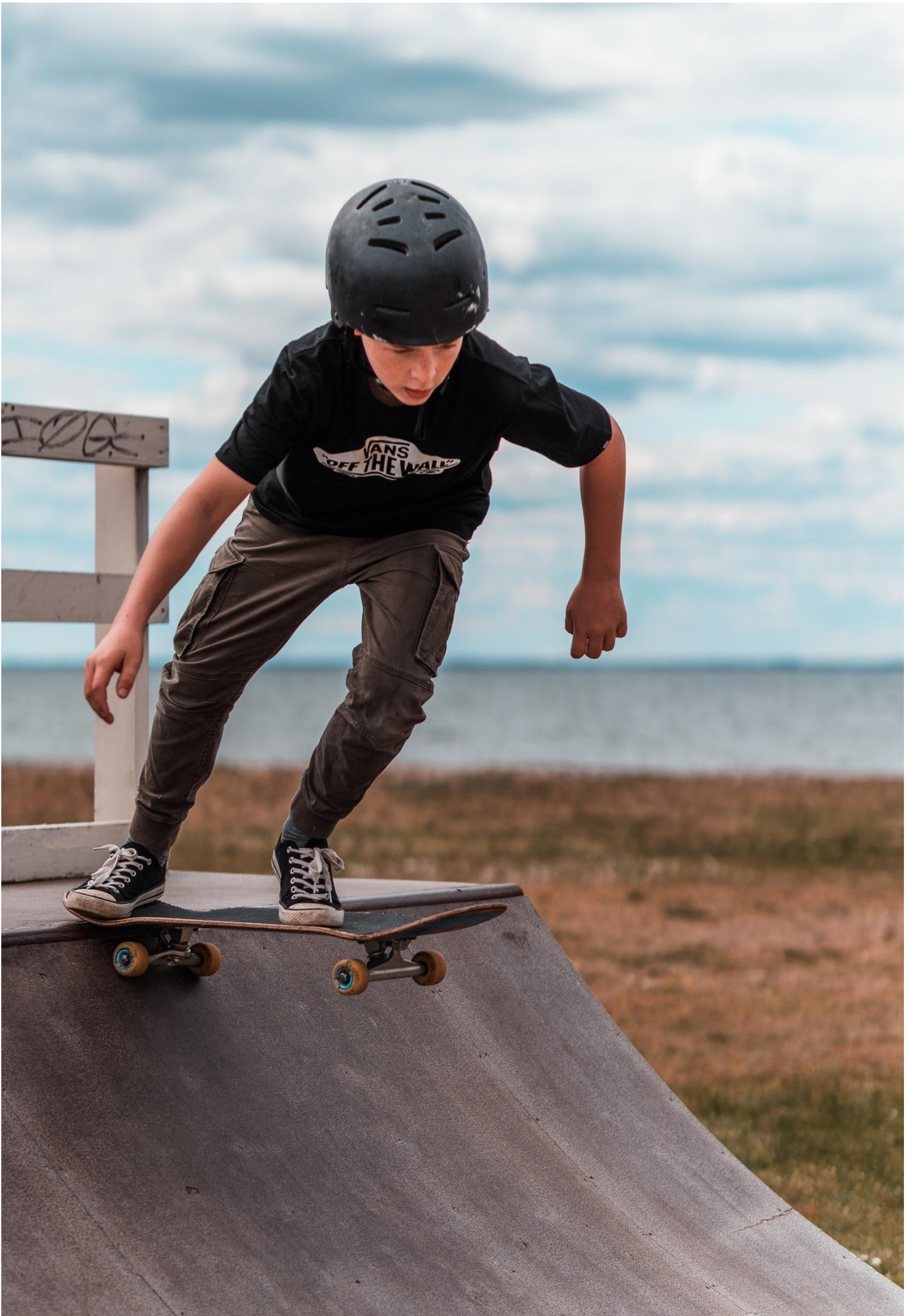
*«Hvis man ikke kjenner fortiden, forstår man ikke nåtiden og egner seg ikke til å forme fremtiden.»
- Simone Weil, 1909–1943*

Frelsesarmeen har en lang og tradisjonsrik historie med å arbeide for individets levekår og velferd, samtidig som man ønsker å være en stemme i samfunnsdebatten. Vi er opptatt av å finne gode og bærekraftige løsninger sammen med medmennesker som befinner seg i ulike sårbare livssituasjoner. Helt siden 1800-tallet har Frelsesarmeen arbeidet parallelt både med å bedre barn og familier sine levekår her-og-nå perspektiv, og samtidig arbeidet for å bedre deres fremtidige livssjanser og muligheter for sosial mobilitet. I 2021 erfarer vi at prosjektet «Inn i aktivitet» er et relevant tiltak som er med å begrense konsekvensene av den økningen vi ser av barn som vokser opp i lavinntekt ved at flere blir inkludert i viktig sosial arena.

Gjennom prosjektet ønsker Frelsesarmeen både å være en stemme for barna og en støtte for foreldrene, slik at vi sammen kan finne bærekraftige løsninger som sikrer at barnet får oppfylt sine rettigheter til lek og fritid sammen med andre barn. En sentral faktor for å lykkes er at foreldrene evner å overvinne barrierer knyttet til familiens levekårsutfordringer, slik at de kan engasjere seg i aktiviteten og ta eierskap til barnets deltakelse. Det er derfor viktig at vi arbeider helhetlig med familiene, og på tvers av sektorer, for å finne bærekraftige løsninger i dette inkluderingsarbeidet.

MÅL:
Bidra til at barn og ungdom i levekårsutsatte familier kommer inn i aktivitet

MÅL:
Hente ut kunnskap om familienes barrierer og hvordan finne løsninger på dette.

Vår kontakt med målgruppen

Siden 2001 har antallet barn som lever i familier med lavinntekt blitt tredoblet fra 3 % til 11,3 % i 2018¹, noe som representerer over 111.000 barn. Hovedårsaken til den markante økningen er en stor økning av barn fra familier med innvandrerbakgrunn, der foreldrene har lav utdanning og svak tilknytning til arbeidsmarkedet². Foreldrenes utgangspunkt er et viktig perspektiv for å forstå barnas grad av deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, og det er derfor et viktig perspektiv i dette prosjektet. En annen gruppe som opplever en økt grad av lavinntekt er familier med enslig forsørger³. Dette er statistikk som samstemmer med vår erfaring, ved at vi ser en høyere andel personer med innvandrerbakgrunn blant de som benytter Frelsesarmeens sosiale hjelpetilbud, samt enslige forsørgere som forteller at de har barn utenfor organisert fritidsaktivitet. Dette var nettopp noe av utgangspunktet for prosjektet, hvor barn og unge fra disse familiene er hovedmålgruppen.

Med prosjektet ønsker vi å nå de familiene som står lengst unna den organiserte fritidsarenaen. Det kan være barn som aldri har deltatt før, eller som ofte faller ut av organiserte tilbud. Mange av familien møter vi gjennom Frelsesarmeens ulike hjelpetilbud. Det kan være via den lokale matutdelingen i korpene (nærmiljøkirkene), ferietilbud til barnefamilier, etter-skoletid tilbud som leksehjelp, eller flerkulturelle samtalegrupper for voksne. Flere av familiene som tar kontakt opplever å ha flere levekårsutfordringer. Det kan handle om en situasjon preget av vedvarende lavinntekt, ingen eller dårlig tilknytning til arbeidsmarkedet, helseutfordringer, ustabil bosituasjon eller lite sosialt nettverk. Vi erfarer at foreldrenes ulike levekårsutfordringer har sammenheng med grad av deltakelse for barna og at spesielt de yngste barna er helt avhengige av foreldrenes involvering og engasjement for å få deltatt. Både forskning⁴ og vår erfaring fra prosjektet tilsier at foreldreinvolvering er en nøkkel når det gjelder barnas deltakelse i fritidsaktivitet.

En vedvarende vanskelig livssituasjon kan bidra til at foreldrene opplever stor grad av emosjonelt stress og familielivet blir preget av uro, bekymring og konflikt. Barnas deltakelse på sosiale arenaer som organiserte fritidsaktiviteter risikerer å bli nedprioritert, på tross av at foreldrene kan ha et ønske om at barnet skal kunne få delta. Det å ikke kunne gi barnet sitt det man vet det trenger, kan bidra til ytterligere å forsterke en følelse av avmakt og marginalisering. Foreldre vi har møtt i prosjektet har selv uttalt at egen psykisk og fysisk helse kan stå i veien for barnas deltakelse. For andre foreldre kan egne helseutfordringer ta fokuset vekk fra barnets behov for deltakelse i aktivitet.

¹ Fafos kunnskapsoppsummering (2020: 191)

² Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og unge i lavinntektsfamilier (2020: 18)

³ Fafos kunnskapsoppsummering (2020: 195)

⁴ Eimhjellen m. fl. (2017: 57-58)

«I en familie ønsket førsteklasingen å begynne på fotball. Flere av vennene hadde begynt i aktiviteten. 6-åringens yngre søster og bror var for små til å begynne og var stort sett med mor eller far. På grunn av pappas psykiske utfordringer, blant annet sosial angst, måtte mor følge opp overalt. Hun følte seg utilstrekkelig og mislykket under dette presset. Selv om familien både hadde vilje og økonomi til at førsteklasingen skulle få delta ble det derfor vanskelig når bare én av foreldrene hadde helse til å følge opp»

- Prosjektkoordinator

Ofte er deltakelse i prosjektet et resultat av kontakten som familien har fått med Frelsesarmeen og koordinator lokalt, men også via andre deler av vårt tilbud som Home-Start Familiekontakten, Frelsesarmeens barne- og familievern og Fretex. Koordinatoren kan også få henvendelser via helsesykepleiere i skolen, skolelege, kommunal barne- og familietjeneste, barnevernstjeneste eller frivillige organisasjoner. I både Trondheim, Drammen og Halden er det etablert nettverk mellom ulike aktører som jobber på ulike måter mot det samme målet om å inkludere alle barn på fritidsarenaen. I Drammen har Frelsesarmeen et godt samarbeid med blant annet Åssiden idrettslag, der de har tatt kontakt med koordinatoren når det er synliggjort et behov for tettere og helhetlig oppfølging av et barn for at det skal kunne komme inn i aktivitet.

Vi opplever også at deltakere prater sammen om at tilbudet finnes og at nye familier i målgruppen tar kontakt på bakgrunn av det. Muligheten som koordinatoren har til å jobbe relasjonelt med familiene over tid, bidrar til å bygge et tillitsforhold og en opplevelse av at man spiller på lag. Dette gir også et mulighetsrom for å tale barnets sak ovenfor foreldrene omkring hva deltakelse kan bety for deres mestringsopplevelse og sosiale kapital.

Slik jobber koordinatorene

Familiens deltakelse i prosjektet innebærer at de får oppfølging fra en lokal koordinator med helse- eller sosialfaglig bakgrunn. Man begynner med å kartlegge ønsker om aktivitet og opplevde barrierer for deltakelse, før man sammen finner skreddersydde løsninger for hvordan man kan overvinne disse slik at barnet kan delta.

Koordinatorerne ser man familiens situasjon fra flere perspektiver, og kan hjelpe med å sette ord på mulige mekanismer og sammenhenger som kan stå som familiens egne barrierer.

Koordinatorerne har kunnskap om og evne til samarbeid på tvers av sektorer. Dersom en familie lever med høy grad av stress og flere levekårsutfordringer vet vi at det ikke alltid er lett å selv se hva som må til for å finne veien ut. Sammen med prosjektkoordinatoren kan foreldrene få hjelp til å se hvilke barrierer som står i veien for at barna får delta i aktiviteten de ønsker - og man arbeider frem helt konkrete løsninger på disse.

Ulike barrierer – kreative løsninger

Barrierene som familiene opplever er svært varierte. Alt ifra at man ikke har kjennskap til fritidsarenaen og hvordan man kan bli med i en aktivitet – til et behov for praktisk bistand med å søke offentlige eller andre støtteordninger for dekning av kontingent, eller annen konkret tilrettelegging. Noen familier har barrierer som er enkle å finne løsninger på, mens andre har mer sammensatte utfordringer og trenger bistand fra koordinatoren over en periode. Da kan løsningen innebære en samkjøring (koordinering) av tjenester fra ulike deler av samfunnet. På den måten arbeider koordinatoren både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Denne arbeidsmetoden er mer ressurskrevende enn å for eksempel arrangere kurs om temaet for foreldre i målgruppa. Vi ser allikevel at fordi oppfølgingen er individuell og tilpasset ut ifra kartlagte ønsker og barrierer for deltakelse fungerer den godt, og bidrar til at vi i høy grad lykkes med å nå målet om økt deltakelse for målgruppen.

Som et verktøy i arbeidet benyttes informasjons- og handlingsverktøyet «**ALLEMED**». Samtaleverktøyet ligger tilgjengelig på nettet og kan brukes både av kommuner, frivillig sektor og i for eksempel foreldremøter eller leder- og trenersamlinger. Det bidrar til å lettere skape dialog og en økt bevissthet omkring utfordringer og løsninger knyttet til inkludering av ALLE barn.

Deltakelse innebærer:

- Samtale og kartlegging – hva er situasjonen og behovene for familien?
- Samtale med barna – hva ønsker de å gjøre?
- Å få opprettet kontakt med idrettslag/aktiviteter
- Tilrettelegging for en god oppstart i aktiviteten
- Bistand for å søke/klage til for eksempel Nav og med å melde inn i eks. idrettslaget/bruke apper
- Kontakt med en tilgjengelig koordinator
- Målet er at foreldre følger egne barn, deltar på dugnad og blir fullt integrert i aktiviteten.

«Noen foreldre (og enkelte barn) vet ikke hva som eksisterer av fritidstilbud. Vi har laget en bildeoversikt over ulike fritidsaktiviteter med aktivitetens navn under. Dette hjelper særlig foreldre med lite språk og/eller forklaringsevne til å kunne uttrykke hva de ønsker, og det kan også hjelpe barna med å finne «noe som ser gøy ut». Fint å presentere fritidsarenaen visuelt.»

- Prosjektkoordinator

Erfaringene fra prosjektet så langt tilsier at når byrden av å måtte koordinere ulike tjenester for å komme i gang med en fritidsaktivitet ikke kun ligger på forelderen, men også en prosjektkoordinator bidrar det til økt ro, mindre stress, mindre bekymring og økt pågangsmot. Involveringen kan også bidra til bedre kommunikasjon og samspill mellom foreldre og barn, kanskje fordi man har en «ventil» når stresset i familien blir for høyt. En av prosjekt-koordinatorene forteller om en gang hun ble med en mor og sønn på første trening. Moren var fryktelig nervøs for både hvordan det skulle gå med sønnen, om han hadde godt nok utstyr og for hva de andre foreldrene ville synes om henne:

«Da vi kom frem ble vi møtt av et flott trenerteam. Det er litt vanskelig å beskrive, men de var så varme og rause og hadde en eim av godhet. De snakket med gutten før de henvendte seg til oss. Alt var på hans premisser. Han fikk klubbgenser på første trening, den gikk han med på skolen i flere dager, han ville ikke ta den av.»

- Prosjektkoordinator

«Om man får til en «pakkedeal» der man raskt får meldt inn barnet, avklart betaling av kontingent, skaffet utstyret og organisert transporten er mye tilrettelagt for foreldrenes videre involvering. I et par familier med enslige forsørgere har vedkommende maktet å følge opp flere av barna i aktiviteten fordi det praktiske allerede var tilrettelagt gjennom en koordinator.»

- Prosjektkoordinator

Prosjektkoordinatorene kan fortelle om mange slike positive erfaringer fra når både foreldrene og barn blir fulgt inn i en fritidsaktivitet. En nær støtte i oppstarten kan være det som skal til for at forelderen selv kan følge opp sitt barn videre og bli en integrert del av aktiviteten.

Myndiggjøring

Som en del av foreldreperspektivet er myndiggjøring sentralt. Ved å holde dette perspektivet høyt kan man bidra til å styrke foreldrene i sin rolle. Ved å bygge ferdigheter og mestringstro hos foreldrene opplever barna at disse har evner til å møte dem på deres ønsker og behov, samtidig som ferdighetene kan ha overførbarhetsverdi til andre deler av hverdagslivet, som for eksempel barnets skolehverdag og samarbeid med lærere. Det at oppfølgingen er individuelt tilpasset ut ifra kartlagte ønsker og barrierer for deltakelse gir en skreddersøm som bidrar til stor grad av måloppnåelse. Koordinatorernes kompetanse innen veiledning og arbeid med familier bidrar til et bredt repertoar av metoder og tilnærminger å dra veksler på i arbeidet med myndiggjøring. Fagkompetansen innebærer en kontinuerlig kritisk evaluering rundt maktforhold og ansvar, slik at foreldrenes integritet blir ivaretatt. Et konkret eksempel er når koordinatoren gir foreldrene et gavekort slik at de selv kan skaffe sportustyret til veie, fremfor å motta utstyret direkte. Det gir en større grad av kontroll og selvfølelse å gå i butikken for å handle det barnet liker best og som man som forelder tenker er godt egnet. Frelsesarmeens koordinatører har muligheter til å distribuere et visst antall gavekort gjennom prosjektperioden, når det er hensiktsmessig for å komme i gang og forhåpentligvis bli i en aktivitet. Det finnes også samarbeid med næringslivet som bidrar med støtte på tilsvarende måte, blant annet gjennom «Coop-dugnaden». Dette bidrar til å gi foreldrene makt i sin situasjon, samtidig som det bidrar til at barna får oppleve at det er foreldrene som legger til rette for deres deltakelse.

Lytte og dele kunnskap

Det hender at koordinatorene møter negative, fargede eller feilaktige bilder av deler av den offentlige forvaltningen som er satt til å hjelpe. Vi erfarer at det da er viktig å bidra med fakta og informasjon for å justere negative forestillinger som at barnevernstjenesten «stjeler barna fra deg» eller «saksbehandleren i Nav ønsker ikke å hjelpe oss». Det er viktig å anerkjenne disse følelsene hos familien, da det er deres faktiske opplevelse av situasjonen, men samtidig bidra med nye perspektiver ved å stille undrende spørsmål og informere om de gjeldende juridiske rammene. Den sosialfaglige kompetansen hos prosjektkoordinatorene bidrar til å bygge bro mellom familier og disse offentlige aktørene som man ofte må samarbeide med for å finne bærekraftige løsninger.

«En familie hadde utfordringer med å dekke utgifter til fritidsaktiviteten, og kunne ikke søke Nav om stønad fordi de hadde søkt om familie-gjenforening og måtte være økonomisk selvhjulpne.»

- Prosjektkoordinator

Ringvirkninger av deltakelse

Alle barn har rett til hvile, fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder. Dette er nedfelt i barnekonvensjonens artikkel 31 og i norsk lov. Fritidsarenaen er viktig fordi den bidrar til læring, mestring, trivsel og fellesskap.

Vi vet at inkludering er viktig hele livet, og at de sosioøkonomiske ulikhetene mellom barn i Norge vises tydeligst ut ifra graden av deltakelse i fritidsaktiviteter. De positive konsekvensene av å delta er for store til å risikere at noen barn ikke får mulighet til å bli med på bakgrunn av foreldrenes levekårsutfordringer. Helsedirektoratets anbefalinger viser til at regelmessig fysisk aktivitet er nødvendig for normal vekst og utvikling og god helse blant barn og unge⁵. Deltakelse i fritidsaktiviteter er viktig for barn og unge, og er av stor betydning for en god oppvekst. Gjennom fritidsarenaer får barn og unge mulighet til å utvikle vennskap, nettverk og sosiale ferdigheter⁶.

***«De er akkurat som norske når de løper rundt
– føler seg ikke utenfor. Språk blir glemt»***

- Mor

Fritidsarenaen er viktig fordi den bidrar til læring, mestring, trivsel og fellesskap. Her kan barn og unge treffe venner og bygge nettverk, finne ut av sine interesser og utvikle sine talenter. Utover den positive effekten deltakelse har for den fysiske helsen gir det positive effekter for barn og unges psykiske helse, konsentrasjon og læring. Forskning⁷ viser at gjennom å få mulighet til å delta og være en verdifull deltaker i et større fellesskap gis barn og unge økt grad av mestringfølelse og bedre selvfølelse. Mange foreldre i «Inn i aktivitet» forteller om hva deltakelsen har ført til av positive endringer for deres barn.

***«Før barnet mitt ble med på håndball kjente jeg få
norske, og jeg snakket dårlig. Nå har jeg blitt venner
med flere foreldre på barnets lag, og i tillegg til at vi
ser på kamper sammen, hender det vi finner på
sosiale ting, bare vi foreldrene.»***

- Mor

Vi ser at også foreldrene kan oppleve positive konsekvenser av barnas deltakelse. Ved at man blir en integrert del av miljøet rundt aktiviteten øker foreldrenes mulighet for å utvide sitt sosiale nettverk – med alle muligheter det innebærer når det gjelder bedre psykisk helse, vennskap og kanskje også jobbmuligheter. I tillegg vil inkludering av foreldrene i aktiviteten kunne føre til et nytt felles samlingspunkt i relasjonen mellom foreldre og barn, og potensielt virke inn som et foreldrestøttende tiltak.

⁵ <https://helsenorge.no/SiteCollectionDocuments/Nasjonale%20anbefalinger%2013-17.pdf>

⁶ Hyggen m. fl. (2018: 78)

⁷ Eriksen og Lyng 2015, Eriksen, Sletten et al. 2017

Utenforskap og motivasjon

De negative konsekvensene av å stå utenfor fritidsarenaen opplever vi er mer subtile og levekårsutfordringer senere i livet sees ofte ikke i sammenheng med at man i bunn og grunn bærer på en følelse av utenforskap. Senere helseutfall for barn og unge kan ha sammenheng med en oppvekst preget av lavinntekt. Ifølge studier fra Norge, Sverige og Danmark gir en oppvekst i lavinntekt helsemessige konsekvenser og kan bidra til skadelig adferd i ungdomstiden⁸. Disse årsakssammenhengene består selvsagt av flere faktorer der deltakelse i fritidsaktivitet eller sosial arena i barne- og ungdomsårene ikke ene og alene er avgjørende, men man skal heller ikke undervurdere viktigheten av deltakelse i forhold til senere livsmestring og helse. Den subjektive opplevelsen av å stå utenfor er nettopp subjektiv, og gjelder både barn og foreldre.

«En utfordring kan være foreldre som ikke møter opp til avtaler. De mangler motivasjon for å møte, det blir ikke prioritert. Ikke alle foreldre mener at økt deltakelse for barna i organisert fritidsaktivitet er viktig.»

- Prosjektkoordinator

Vi ser at enkelte foreldre kan oppleve det utfordrende å skulle se seg selv som en aktiv deltaker i en organisert fritidsaktivitet. Deltakelse vil kreve en større innsats av dem, i form av å stille opp og følge til både trening, kamp, dugnad og lagmøter. De fleste ønsker gjerne at barnet skal delta, men de kan ha utfordringer med både sin egen fysiske eller psykiske helse. Egne utfordringer kan medvirke til at noen foreldre ikke aktivt har overskudd til å mobilisere for at barnet skal komme i gang med aktivitet.

Andre foreldre kan være tilbakeholdne eller skeptiske fordi de selv ikke deltok i organiserte fritidsaktiviteter i sin oppvekst, og opplever konseptet som ganske fremmed. Når slike temaer kommer opp i dialogen gjør prosjektkoordinatorene et viktig arbeid med å forklare og tydeliggjøre hva deltakelse faktisk innebærer og krever av dem. Helt konkret forklarer man begrep som «dugnad», som eksempelvis en forelder trodde hadde noe med død å gjøre.

⁸ Fafo (2020: 201)

Konsekvenser av Covid-19-pandemien

Covid-19-pandemien har medført store endringer når det gjelder barn og unges muligheter for deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. I flere omganger har alt av aktivitet og idrett blitt stengt ned og medført at en svært viktig arena for barns utvikling og sosial trening brått forsvant.

Vi ser foreldre som ønsker at barna/ungdommene helst holder seg hjemme, men at de allikevel trekker ut til samlingspunkter med sine venner i skatehaller eller andre steder ute. Foreldre har uttrykt bekymring knyttet til at det da er vanskelig å vite hvor barna er, og om de er trygge. Vi erfarer at kommunenes miljøarbeidere ute har gjort en viktig jobb for å ivareta ungdommene, spesielt i denne perioden. For prosjektkoordinatorene har det opplevdes vanskelig å skulle bidra med forutsigbarhet til familiene i prosjektet når storsamfunnet generelt er uforutsigbart. Perioder med restriksjoner og nedstengning har skapt usikkerhet for de som skal starte i en ny aktivitet, og for de som lenge har forberedt seg på en spesifikk oppstartsdato.

«Jeg har brukt lang tid på å forklare foresatte at det ikke kun er førstkommande mandag kl. 18 det er trening, men at det er hver uke, og at barna må komme hver gang - samt si fra til trener dersom de ikke kan komme. Så blir det allikevel mange unntak på grunn av lokale og nasjonale smittevernstiltak.» - prosjektkoordinator

Dette opplever vi er med på å bygge opp barrierer, usikkerhet og uforutsigbarhet knyttet til deltakelse i fritidsaktivitet. Stengte fritidsarenaer, hjemmeskole og begrenset sosial kontakt er noe flere foresatte peker på som negativt for sine barn. Flere forteller at barna er mye alene hjemme dersom de har hjemmeskole og foreldre må på jobb uten mulighet for hjemmekontor. Det er ulike forutsetninger for å tåle nedstengingen, uavhengig om de har god sosial støtte hjemmefra. Vi ser også at begrensinger i antall deltakere i fritidsaktivitetene denne våren fører til at det ikke er plass til alle på laget, og at en må slutte for at en annen skal få begynne. I en artikkel fra nrk.no⁹ beskrives frafallet i idretten under Covid-pandemien og dets konsekvenser. Lederen for den såkalte «Alnaskolen» Rune Gjelberg, uttaler i artikkelen at:

*«Idretten er ikke bare viktig. Den er tidvis **avgjørende** for unges velvære. Idrett er viktig fysisk for ungdom i vekst og utvikling. Idretten er viktig sosialt, dels for å møte andre barn - men det er også for mange en arena hvor de får følelsen av å bli sett av voksne.»*

I den samme artikkelen trekkes økt rasisme og hets frem som konsekvenser av bortfallet av disse fritidsaktivitetene. Spiseforstyrrelser er en annen psykosomatisk lidelse man har sett en økning av gjennom pandemien¹⁰, og som rammer både barn og voksne. De langsiktige konsekvensene av pandemien har vi enda ikke oversikt over, men vi vet at pandemien til nå har ført til store endringer i tjenestene som gis til barn og unge¹¹.

Det blir en felles samfunnsutfordring og et viktig oppdrag å inkludere de som har falt ut, når samfunnet og fritidsaktivitetene etterhvert åpner opp som normalt.

⁹ <https://www.nrk.no/ytring/de-kommer-aldri-tilbake-1.15302084>

¹⁰ https://erfaringskompetanse.no/wp-content/uploads/2020/05/Rapport_-Nr.1.-2020-Covid-19-og-spiseforstyrrelse.pdf

¹¹ Utdanningsdirektoratet (2020)

Hva erfarer vi står i veien for at alle kan delta?

Gjennom prosjektet så langt ser vi tydelige noen barrierer som går igjen for flere av familiene i målgruppen. Disse har sammenheng med familienes antall, sammensetning og øvrige livssituasjon. Vi ser at flere aleneforsørgere som har utfordringer med å følge opp hovedsakelig sine yngre barn, i fritidsaktivitet. Det har en naturlig sammenheng med at tiden ikke strekker til, spesielt dersom de har omsorgen for flere barn. Vi vet også at aleneforsørgere har en forhøyet sårbarhet for å havne i en situasjon preget av lavinntekt¹². Brorparten av foreldrene som har deltatt i prosjektet så langt har flerkulturell bakgrunn, og noen har vansker med å forstå norsk språk eller har lite digital kompetanse. Vi erfarer at det er en gjengs oppfatning blant de foreldrene som har kjennskap til konseptet «organisert fritidsaktivitet» at det representerer noe positivt for barna deres. Flere av foreldrene vi intervjuet i 2019 trakk frem at det å lære ferdigheter og selvdisiplin var viktige verdier, samtidig som de mente de kunne se en sammenheng mellom deltakelsen og barnets prestasjon i skolen. En mor sa det slik:

«Fysisk aktivitet styrker helsen og bidrar til at barna har det gøy og er glade. Barna sitter mindre hjemme og er mindre passive etter de begynte å delta i en organisert fritidsaktivitet.»

- Mor

På tross av at foreldrene både ser verdien av deltakelse og ønsker det for sitt barn erfarer vi at det er sider ved de voksnes livssituasjon som medfører at barna allikevel ikke får deltatt. Den barrieren som oftest blir trukket frem er økonomi.

Forskning¹³ viser oss at det er en tydelig sammenheng mellom lav økonomi og graden av deltakelse på fritidsarenaen, spesielt i idretten. Nyere forskning fra Norge har vist at ungdommers psykiske helse påvirkes av å tilhøre en lavinntektsfamilie, og særlig dersom de opplever at familien er fattig¹⁴. «Fattigdom» er allikevel et begrep som kan defineres på mange måter, og som ikke kun omhandler penger. For noen kan den største fattigdommen være av sosial art og handle om at man ikke føler seg «som alle andre». Noen foreldre kan føle seg «fattige» i troen på sine egne livsjanser i Norge, ensomhet og manglende nettverk osv. Følelsen av å ikke ha de samme mulighetene som andre påvirker barnet direkte. Samtidig ser vi at foreldrene opplever det vondt å ikke kunne gi sitt barn det samme som andre barn, og påvirkes selv av det.

Videre vil vi skissere noen av de andre utfordringene familiene opplever å stå ovenfor, og hvilke løsninger de har funnet frem til i samarbeid med prosjektkoordinatorene.

«Har vi råd?»

I en levekårsundersøkelse¹⁵ fra 2018 kommer det frem at det hovedsakelig er foreldre som har inntekt under lavinntekstgrensen som oppgir at økonomi er årsaken til at barnet ikke deltar i organisert fritidsaktivitet. Dersom man er nødt til å velge mellom dagligvarer den uken eller svømmetrening er det treningen som utgår.

¹² Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020: 67)

¹³ Hyggen m. fl. (2018: 81)

¹⁴ Fafo (2020: 201)

¹⁵ With og Thorsen (2018: 58)

Vi ser at for noen av familiene som benytter seg av tilbud som matutdeling hos Frelsesarmeen er den økonomiske situasjonen så presset at slike problemstillinger er høyst reelle. Flere av de foreldrene vi har snakket med i prosjektet forteller at dårlig økonomi var en utfordring eller barriere for dem. Denne barrieren sier barna selv noe om i Redd Barnas barnehøring¹⁶, det man også snakket med barn som Frelsesarmeen har kontakt med. De var enige om at fritidsaktiviteter var dyrt og at det måtte finnes støtteordninger for både kontingenter og utstyr. Forslaget om en egen «Sports-Fretex» likte vi spesielt godt.

- Vi erfarer at noen foreldre har et behov for tydelig informasjon om hvor og hvordan man kan søke om å få dekket utgifter til kontingent. Flere har bedt koordinatorene om hjelp med å fylle ut søknad til Nav om økonomisk stønad (sosialhjelp) til dette formålet.
- Vi ser at for flere av familiene økte kostnadene knyttet til aktiviteten ettersom barnet vokste. For noen førte den økte økonomiske belastningen til at barnet måtte slutte i aktiviteten. Dette er et kritisk punkt som er viktig for hjelpeapparatet rundt å fange opp, for eksempel ved å justere stønadsnivå.
- Noen foreldre har nevnt merutgifter til turer og arrangementer som ekstra utfordrende i et allerede stramt budsjett.

Flere foreldre finner frem til kreative løsninger på disse utfordringene selv, mens andre har benyttet seg av våre prosjektkoordinatorer for å finne løsninger. Målet med koordinatorrollen er nettopp å være tilgjengelig på slike avgjørende punkter. Ikke bare med støtte i form av penger eller utstyr, men som en uavhengig støttefunksjon som ser familiens situasjon på en helhetlig måte og som har oversikt over de mulighetene og støtteordningene som finnes lokalt.

I Trondheim har løsningene på de økonomiske barrierene i stor grad ligget i selve fritidsaktiviteten, ved at de har egne ordninger for familier med økonomiske utfordringer. Selv om slike ordninger allerede eksisterer på et lavterskelplan forteller noen familier at de opplever skam rundt det å gå til klubben/aktiviteten for å be om å få benytte en rabattert ordning. Andre foreldre har sagt at det for dem er utenkelig å skulle snakke med treneren om sin privatøkonomi. For å imøtekomme denne opplevelsen er det viktig å ha en bevissthet rundt intern kultur og den kompetansen aktiviteten har til å inkludere nye foreldre som kan ha ulike levekårsutfordringer. Dette beskriver vi mer videre i rapporten. Dersom ledere og andre foreldre i fritidsaktiviteten har innsikt i mulige utfordringer som nye familier kan bære med seg kan man forebygge frafall ved å løfte opp ulike tema og skissere potensielle løsninger. Ved å eksplisitt uttrykke forståelse og aksept for at ressurser er ujevnt fordelt vil man kunne skape trygghet og synliggjøre at det er rom for alle, uansett utgangspunkt.

Utstyrssentralene har etter hvert blitt flere og er et kjærkomment tilbud i mange kommuner i dag. Til tross for at de representerer et åpent og universelt tilbud kan opplevelsen av å benytte de være forskjellig. Familier vi har snakket med i prosjektet har uttalt at det oppleves flaut å benytte seg av disse dersom man ikke har andre alternativer. På den andre siden har man familier med en god nok økonomi til å kunne kjøpe utstyret selv, men som velger å benytte slike ordninger. Ved å gjøre det vil de både spare penger og potensielt oppnå en miljømessig «stjerne i boka». Dette skriver noe av kompleksiteten knyttet til bruken av slike åpne velferdsordninger.

I 2020 ble Halden en pilotkommune for Regjeringens «Fritidskort» som gir alle barn kr. 1.000,- i halvårlig støtte til deltakelse i en fritidsaktivitet. Frelsesarmeen Halden er et av stedene som tilbyr oppfølging gjennom prosjektet «Inn i aktivitet» og vi har fått sanket noen erfaringer med

¹⁶ Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020: 186)

utprøvingen så langt. Fritidskortet ser vi som et godt og viktig initiativ for å inkludere de som står lengst unna aktivitet på grunn av dårlig økonomi. Vårt håp er at det raskest mulig etableres som en felles nasjonal ordning som gjelder alle barn, og derfor vil kunne ha et forebyggende aspekt. I pilotperioden har vi i Halden møtt familier som har kunnet benytte seg av ordningen. Vi erfarer:

- At bidraget gjennom Fritidskortet er et viktig økonomisk tilskudd for å øremerke midler til deltakelse i fritidsaktivitet. Allikevel dekker det ikke alle utgiftene knyttet til deltakelsen og det er kun i noen kommuner at man har en plussordning for å supplere det faste beløpet for de som har et større tilskuddsbehov. Om ordningen finnes eller ikke avhenger av kommunens økonomi. I kommuner som ikke har ordningen må familier med lavinntekt fortsatt søke om supplerende økonomisk stønad (sosialhjelp) fra Nav dersom utgifter til fritidsaktiviteter overstiger kr. 1000 per halvår (pr. 2021). Barna er fortsatt prisgitt saksbehandlerens skjønnsmessige vurdering for et eventuelt ekstratilskudd.
- Enkelte familier med aller svakest økonomi har ikke kunnet følge den strukturen man har lagt opp til der man må forskuttere utgiftene til fritidsaktiviteten - for så å søke om å få de refundert gjennom Fritidskortet. Så vidt vi vet er denne ordningen under revidering og vil forhåpentligvis bli bedre tilrettelagt etter pilotperioden.
- Det har blitt jobbet godt for å etablere samarbeid mellom Halden kommune og frivillig sektor, og vi har som et konkret resultat fått mulighet til å kunne henvise familier til kommunens plussordning uten å måtte gå igjennom en kommunal tjeneste. Dette samarbeidet er vi godt fornøyd med, og det bidrar til at kommunen legger terskelen lavt nok til at ordningen enkelt treffer familier som står lengst unna fritidsarenaen.

«Vil du sitte på?»

Selv om mange organiserte fritidsaktiviteter skjer i lokalmiljøet betyr ikke det at det er i nærheten av der man bor. Spesielt ved deltakelse i idrettslag er det stadig behov for transport til trening og turneringer. Vi erfarer at dette især er en barriere for familier som vi kommer i kontakt med, da de aller fleste ikke har egen bil eller tilgang på bil. Alternativene er buss eller at barna sitter på med andre. Tar man buss er man ikke avhengig av andre, men det er dyrt og det tar tid. Det er heller ikke så godt egnet for å finne frem til trening eller kamp på et nytt sted man kanskje ikke er kjent.

«Det kan være vanskelig å finne ut hvor det nye stedet er og finne ruter som går dit, og man vet heller ikke alltid om man kommer frem i tide.»

- Mor

Det å sitte på med andre er en løsning som foreldrene vi møter har ulike opplevelser av. Noen av familiene velger å bruke digitale verktøy som for eksempel appen «Spond» for å avtale skyss med naboen. De opplever det som enkelt og uproblematisk. Andre foreldre forteller at det sitter langt inne å be om en tjeneste fra andre foreldre i aktiviteten, særlig om det ikke kan gjengjeldes direkte. Her er familiene og familiekulturene ulike. Prosjektkoordinatorene reflekterer sammen med foreldrene rundt hvilke ressurser nettopp de innehar, og hvordan de kan bidra på andre måter som også er viktige.

«Kanskje kan de invitere til overnatting, bake kake eller tilby noe annet. Poenget er at alle har noe å bidra med, og vi kan hjelpe forelderen å finne ut hva som både kan være aktuelt, gøy og nyttig å bringe til bordet rundt fritidsaktiviteten.»

- Prosjektkoordinator

En forelder fortalte at barnet blir flau over at han må sitte på med andre. Følelsen av å mangle materielle goder og være avhengig av andres hjelp for å delta kan bidra til at man opplever seg som marginalisert. Foreldrene peker på at det blir enklere når barnet blir eldre og kan dra til treningen alene. Vi ser at behovet for å sikre tilgang på transport er viktig, og det kan være grunn til å vurdere om utgifter til dette skal dekkes av ordninger som Fritidskortet eller plussordningen.

«Vi har også delt ut busskort til familier der reiseutgifter er en utfordring. Kanskje mamma også kan bli med for å heie på sønnen, ikke bare at sønnen skal sitte på med noen andre»

- Prosjektkoordinator

«Mamma er sliten»

Blant foreldrene vi intervjuet i 2019 var flertallet alene om omsorgen for barna. Forsørgerbyrden kan oppleves overveldende om man er alene om omsorgen for flere barn og man også ønsker å følge opp med fritidsaktiviteter. Flere foreldre vi har møtt i prosjektet har gitt uttrykk for at det er vanskelig å både skulle følge til aktivitet, følge opp beskjeder fra laget og i tillegg delta på for eksempel dugnad. En undersøkelse viste at andelen som levde med vedvarende lavinntekt i 2018 var tre ganger så stor i eneforsørgerfamilier som i parfamilier i 2017¹⁷. Risikoen for vedvarende lavinntekt øker dessuten med antall barn i familien. Disse faktorene kombinert med den «hverdagslige» forsørgerbyrden kan føre at barna ikke får deltatt, fordi forelderen verken har nok tid, overskudd eller økonomiske ressurser.

- Foreldrene peker på at det å ha aktiviteter i nærmiljøet, at det ikke blir lagt aktiviteter til helgene, at de ikke skjer så seint på kvelden - kan gjøre det enklere å få hverdagen til å gå opp.
- Flere av familiene deltar i andre aktiviteter som Frelsesarmeen tilbyr på samme lokasjon, og som skjer samtidig. En internasjonal samtalegruppe for kvinner, leksehjelp og klubb kan foregå parallelt og bidrar til at man utnytter tiden maksimalt og at kanskje hele familien får et tilbud. Ved å organisere aktivitetstilbud på den måten kan man bidra til å avhjelpe tidsklemma for aleneforsorgere.

¹⁷ Fafo (2020: 202)

«Unnskyld, hva sa du?»

I de enhetene Frelsesarmeen har tilbudet om denne oppfølging inn i aktivitet erfarer vi at majoriteten har en annen språkkulturell bakgrunn enn norsk. For noen er livssituasjonen slik at en eller begge foreldre gjennomfører utdanning for å øke sine muligheter i det norske arbeidsmarkedet. Noen må begynne på grunnskolenivå, mens andre kun har behov for å lære bedre norsk for å kunne benytte sin formelle kompetanse fra hjemlandet. For de familiene der foreldrene ikke har lært seg norsk erfarer vi at manglende språk blir en barriere for barnas deltakelse.

- Det er flere familier som påpeker at det til dels er mye informasjon som kommer, og at de har behov for hjelp til å forstå denne. I oppstartsfasen er prosjektkoordinatorene behjelpelige med det, og støtter foreldre i bruk av nye apper, ord og uttrykk.
- Mange opplever å få god hjelp fra andre foreldre i fritidsaktiviteten, og sier at de føler seg mer komfortabel med å be disse om hjelp enn å ringe til treneren dersom de lurer på noe.
- Vi har i noen situasjoner erfart at barnet brukes som foreldrenes tolk. De blir dermed tvunget til å forholde seg til de voksnes virkelighet. En prosjektordinator møtte 8-åringen som forklarte hva Nav hadde lovet foreldrene når det gjaldt dekning av fritidsaktiviteten. Dette er en utfordring på flere måter fordi det både eksponerer barnet for de voksnes bekymringer og levekårsutfordringer, og fordi den voksne ikke blir tvunget til å ta sitt ansvar knyttet til egen integrering og øvelse i språk.

«Beskjeden barnet i stedet burde fått fra mor eller far er at på mandag skal du endelig dra på turn! Gleder du deg?»

- Prosjektordinator

Vi erfarer at familienes opplevelse av inkludering når det gjelder språk er variabel og noe tilfeldig. Enkelte lagledere og trenere har dette perspektivet høyt oppe, mens andre kan tenke at det er likt for alle og tilbyr ingen tilpasning av informasjonen for å sikre at alle får den med seg.

«En mamma forteller at det er vanskelig å vite hvor alle stedene som man spiller kamp er. Hun uttrykker en opplevelse av at alle andre vet, unntatt henne.»

- Prosjektordinator

Det er viktig å prioritere «klarspråk», ved at beskjeder og informasjon rundt fritidsaktiviteten formuleres på enkel og lettfattig måte med normale ord og uttrykk. På systemnivå opplever vi at det offentlige er flinke til å legge til rette med bruk av tolk i møter dersom man har et annet morsmål enn norsk. Allikevel ser vi at det i noen møter med offentlige instanser som koordinator deltar i ikke ville vært nødvendig å benytte tolk dersom man heller hadde brukt et lettforståelig og ubyråkratisk språk. Kanskje bidrar en negativ forforståelse og fordommer fra hjelper/system til å danne barrierer som egentlig ikke hadde trengt å være der?

Inkludering og digital ulikhet

Flere familier i prosjektet har påpekt at de har vansker med å orientere seg om hvor man finner informasjon, og få tak i essensen i den informasjonen som kommer. I familier der foreldrene mangler grunnleggende teknisk kompetanse kan det å benytte apper som «Spond» oppleves vanskelig. En prosjektkoordinator forteller:

«Noen familier har ønsket at jeg registreres i barnas Spond-gruppe fordi de er redde for å gå glipp av informasjon i oppstartsfasen. Da har vi i stedet arbeidet for å lære opp foreldrene i å bruke appen, og flere forteller at det å klare å benytte den har gitt en stor mestringsopplevelse.»

Dette er et eksempel på støtte som bidrar til myndiggjøring og at koordinatoren arbeider målrettet for å istandsette foreldrene til å selv kunne følge opp sine barn. Tilgang til digitale kontaktflater bidrar til at foreldrene selv kan ta kontakt med andre foreldre, med tanke på for eksempel samkjøring til treninger. Det å bidra til økt digital kompetanse er derfor en viktig del av arbeidet med å bygge ned barrierer som hindrer integrering og involvering av foreldrene i fritidsaktiviteten. Ingen av familiene vi intervjuet i 2019 pekte spesifikt på aktivitetens evne til inkludering som en utfordring. Allikevel forstår vi gjennom svarene deres at organisasjonskulturen og foreningenes evner til å ta imot nye foreldre har en betydning for deres opplevelse deltakelsen i en organisert fritidsaktivitet. Foreldre har omtalt treneren mer som en informasjonssentral enn en problemløser som man kunne snakke åpent med. Et par av foreldrene vi intervjuet mente at treneren kunne være en siste utvei dersom man har en utfordring. Vi ser en motsetning i at mye av ansvaret for aktivitetenes evne til inkludering legges på leder/trener, samtidig som vi hører at foreldrene selv ikke ser på treneren som relevant om de møter på utfordringer knyttet til sin deltakelse.

«Jeg snakker ikke mye med trener - bare om praktiske ting. Ville aldri spurt om hjelp økonomisk for eksempel.» - Mor

De fleste organiserte fritidsaktiviteter for barn har et miljø der også foreldrene bidrar som aktører og miljøskapere. Man kan derfor stille seg spørsmålene: på hvilke måter kan foreldrene som allerede har barnet sitt i aktiviteten bidra til å inkludere nye foreldre og barn? Hvordan oppleves det å være ny som forelder i denne aktiviteten og i dette miljøet? Slikt «bevisstgjøringsarbeid» bør gjøres hos alle tilbydere av organiserte fritidsaktiviteter. På hvilke måter påvirker levekårsutfordringene til denne familien barna direkte og indirekte – spesielt med tanke på deltakelse i aktivitet? Det kan være nyttig med et skråblikk på intern kultur og klubbens evne til å inkludere nye foreldre, og om man er bevisst på å formidle informasjon på en enkel og lettfattet måte.

«Ja, jeg kjenner noen. Men det er ofte jeg som tar kontakt. Norske tar sjelden kontakt. Det tar tid å bli kjent. Føler meg litt ekskludert, de norske står ofte sammen i en gjeng.»

- Barn

Tidlig inn i aktivitet

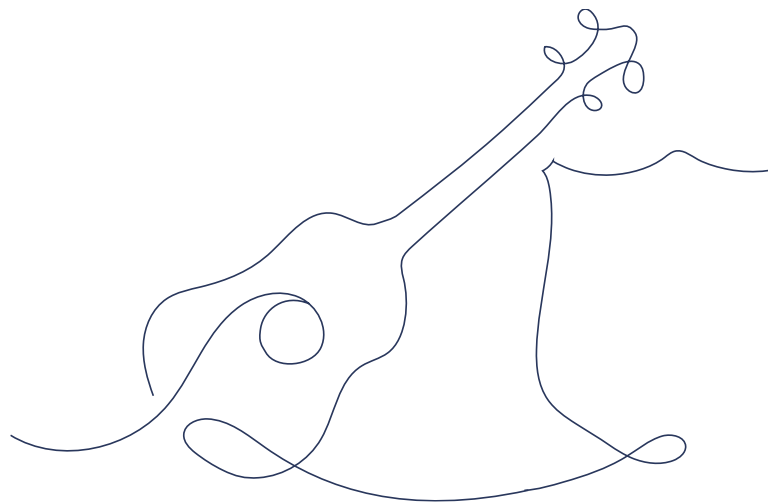
Et annet perspektiv er alder ved oppstart i aktivitet. Vi ser at det spesielt i idretten blir vanskeligere å begynne jo eldre man er og at en 15-åring som begynner på fotball ikke vil kunne matche nivået til sine jevnaldrende som har spilt «hele livet». En sen oppstart vil kunne gi en opplevelse av å ikke være god nok til å delta videre i aktiviteten.

Det blir opp til aktiviteten selv å bygge et inkluderende miljø som også inviterer større barn og ungdom inn, uavhengig av prestasjonsnivå. Organisasjonen Voksne for barn beskriver utfordringen i en rapport (2020: 38):

«For noen av ungdommene i denne undersøkelsen er fritidsaktiviteter en velkommen pause bort fra det faste repertoaret av skolekamerater. For andre er det enda en arena der de opplever å stå utenfor ... flere påpeker at mange organiserte fritidsaktiviteter er for preget av prestasjon.»

Det å ha to tanker i hodet samtidig, der man både fremmer inkludering og samtidig skaper rom og mulighet for prestasjon er en viktig utfordring for enhver fritidsaktivitet. Det at barn blir med i organiserte fritidsaktiviteter i relativt tidlig skolealder kan være en viktig faktor for å forbli aktiv, men dette ser vi krever mer av foreldrene, spesielt om de opplever å ha ulike levekårsutfordringer. Vi ser at foreldre har ulike forutsetninger for å støtte og følge opp sine barn i organiserte fritidsaktiviteter. For å sikre deltakelse fra barn i disse familiene er det viktig med en bevissthet fra aktivitetens side, og at man evner å etablere en kultur der det er lov å snakke om hvordan man har det både når ting er bra og ikke så bra. Vi ser at:

- Å jobbe systematisk med å inkludere nye familier, også når det gjelder innføring og bruk av felles digitale verktøy vil kunne gi nye og bærekraftige resultater.
- Opplevelsen av inkludering ofte kan være et resultat av tilfeldigheter, og at man ved å reflektere og diskutere rundt inkluderingsarbeidet i fritidsaktiviteten i større grad vil kunne sikre at alle opplever å bli ivaretatt. Et tips for å skape dialog er å benytte samtaleverktøy fra **ALLEMED**.
- Noen foreldre i prosjektet har blitt kjent med andre foreldre på en slik måte at de kan få hjelp til å forstå informasjon, at det er mulig å få be om skyss eller at man kan arve utstyr. Samtidig opplever en del at det er utfordrende å komme inn og bli en del av et slikt miljø. Ved å samle på suksessfaktorene og arbeide bevisst med inkludering av foreldre vil man kunne få flere med, på en bærekraftig måte.

Ulike former for aktivitet

I Norge har vi de siste tiårene hatt en økende grad av organisering av fritiden. Spesielt yngre barn har i mye større grad tatt del i organisert idrett. Å spille fotball «på løkka» eller å leke i gata er kanskje ikke like vanlig i dag som for bare 20-30 år siden. Barna forventes gjerne å delta i en eller flere organiserte fritidsaktiviteter allerede fra 1. klasse. Vi vet at deltakelse gir gevinst i form av nye vennskap, fysisk aktivitet og mestringsopplevelser i et her og nå perspektiv. I Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og unge i lavinntektsfamilier pekes det på et behov for mer forskning på årsakssammenhengene mellom barns deltakelse og sosial mobilitet. Spesielt er det viktig å også kartlegge konsekvensene av deltakelse på mer uformelle arenaer. Ny forskning¹⁸ viser at graden av deltakelse sett i forhold til sosioøkonomisk status har en sosial gradient, altså at deltakelsen øker gradvis med den sosioøkonomiske statusen. Det er altså ikke et spesielt vippepunkt man må komme over for å få delta, men at økte sosiale, økonomiske og materielle ressurser øker sannsynligheten for at barnet deltar i organisert fritidsaktivitet.

Gjennom dette prosjektet ser vi at bildet er sammensatt. Vi ser at det for noen familier er et stykke vei å gå før man blir fullt integrert i en organisert fritidsaktivitet. En prosess kan begynne ved at man først deltar på noe utenfor hjemmet, et tilbud som har lav terskel. Slik deltakelse har en verdi i seg selv, og kan for noen familier føre til at barna etter hvert også kan delta i organiserte fritidsaktiviteter. En del familier Frelsesarmeen kommer i kontakt med etterspør slike uformelle aktiviteter. Ønsket nevnes også av ungdomspanelet¹⁹ som mener at det bør legges til rette for flere uorganiserte fritidsaktiviteter. Dagsturer, fotball og grilling i parken, teaterforestillinger, sommerferieuke osv. tilbys ofte gjennom Frelsesarmeens korps eller omsorgssentre, og er da uten en fast frekvens. Vi erfarer stor pågang på slike tilbud og vurderer at det kan ha sammenheng med at de familiene som oppsøker disse arenaene har en levekårsituasjon som gjør det enklere å delta på noe som skjer sporadisk fremfor fast og organisert. Flere familier kan oppleve at de har bedre perioder der foreldrene har ressurser og overskudd til å støtte barnet i sin deltakelse, men så skjer det noe uforutsett som medfører at barnet må slutte. Da er det viktig å se verdien av den perioden man deltok, at ingen deltakelse er bortkastet og at det kan være mulighet for å delta igjen senere.

Nye tanker og ideer kan komme ut av samarbeid på tvers. Det har vi fått erfare i Halden, der det tidligere fantes et tilbud som het «hockey for fun» for ungdom som av ulike årsaker ikke hadde mulighet til å delta på et vanlig lag. Dette var lavterskel, uforpliktende og veldig populært. I løpet av koronaåret 2020 erfarte vi at en del av familiene som henvendte seg til Frelsesarmeens koordinator hadde ungdommer som først og fremst ønsket å benytte treningssenter. Det er en dyr aktivitet som ikke dekkes av Nav, Fritidskortet eller andre organisasjoner vi kjenner til. På bakgrunn av denne problemstillingen møtte Frelsesarmeens prosjektkoordinator kommunens knutepunktfunksjon, SLT-kontakten og leder i idrettsrådet for å se på løsninger. Dialogen har ført til et samarbeid der Frelsesarmeen fikk godkjenning til å benytte kommunens nye utendørs treningspark til organiserte treningsøkter for målgruppen når smittevernreglene tillot det. Rammene for treningen står Frelsesarmeen for, herunder smittevern, registrering av deltakere og enkel servering. Trenerne kommer fra Halden styrkeidrettslag og Sparebank1-stiftelsen dekker godtgjørelse for disse. Et flott eksempel som viser vilje til nytenking og samarbeid på tvers.

Aktivitet kan være så mangt, og for mange ungdommer er det å ha et værested slik som en fritidsklubb være vel så viktig som det å delta i en organisert idrett. Dette er et viktig perspektiv å ha med i det videre arbeidet med inkludering på fritidsarenaen.

¹⁸ Jacobsen S.E., Andersen P.L. et al (2021: 35)

¹⁹ Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020: 164)

Veien videre

Frelsesarmeen ønsker å takke Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet for tilskuddet til en ny prosjektperiode fra 2021. Målet er at den skreddersydde oppfølgingen som familier med lavinntekt får fra koordinatorene i «Inn i aktivitet» skal fortsette å bidra til at barn får delta i organiserte fritidsaktiviteter. Økt grad av deltakelse håper vi vil bidra til å redusere konsekvensene av å vokse opp i en situasjon preget av lavinntekt, og ikke minst bidra med merverdi i form av inkludering for hele familien – også foreldrene. Videre ønsker vi å arbeide med å samle ytterligere kunnskap omkring hvordan foreldrenes levekårsutfordringer kan stå som barrierer for barnas deltakelse, samt hvilke løsninger som må til for at hele familien kan bli en integrert del av et fritidsmiljø. Denne kunnskapsinnhenting håper vi å gjøre gjennom blant annet samarbeid med andre ideelle organisasjoner, der vi vil gå dypere for å få dannet et mer komplett bilde av årsakssammenhengene mellom barnas deltakelse og familiens lavinntekt/levvekårsutfordringer.

Over 4 år etter prosjektet startet ser vi i Frelsesarmeen at det fortsatt finnes barn i levekårsutsatte familier som ikke får delta i organiserte fritidsaktiviteter. Til tross for gode insentiver som Fritidskortet, ser vi at familier opplever barrierer som henger sammen med foreldrenes fysiske eller psykiske helse, manglende nettverk, transportmuligheter, språk eller for lite kunnskap om fritidsarenaen. Som ledd i det videre arbeidet med å realisere Fritidserklæringen mener vi at:

- **Fritidskortordningen må satses videre på, og bli en permanent ordning** som omfatter alle barn i Norge. Kortet må være enkelt å bruke, uavhengig av språk, digitale ferdigheter eller økonomiske forutsetninger.
- **Det ofte er behov for skreddersydd oppfølging** for å overvinne alle de ulike barrierene som står i veien for at barna får delta. En type «fritidskoordinator» virker som en lokal brobygger, som skreddersyr oppfølging og støtte tilpasset familienes barrierer, og bidrar til en samordnet innsats hos ulike relevante lokale aktører og som fører til økt inkludering.
- **Av de 111.000 barna som lever i lavinntekt, er ca. 70.000 av disse fra familier som mottar økonomisk stønad fra Nav (sosialhjelp).** Dette er barn som vi som samfunn har et spesielt ansvar for å ivareta. Nav må i større grad sikre at disse barna får oppfylt sine rettigheter til deltakelse og velferd, gjennom bl.a. å bidra med øremerket økonomisk stønad slik at ethvert barn sikres muligheten til å delta i en fast organisert aktivitet, uavhengig av foreldrenes situasjon.

Frelsesarmeen har et mål om å bringe håp inn i menneskers liv. Vi søker ikke å kun møte akutte behov, men å legge håp og mestringsstro i bagasjen til de vi møter, slik at de kan bruke iboende ressurser for å være bedre rustet til å møte morgendagen. På veien kan vi ta følge, og sammen finne bærekraftige løsninger.

På neste side finner du kontaktinformasjon til de lokale prosjektkoordinatorene.

Kontakt prosjektkoordinatorene

Iselin Heggstad
Prosjektkoordinator
Frelsesarmeen Drammen korps
og omsorgssenter
Tlf: 40 800 574 / 32 89 80 35
iselin.heggstad@frelsesarmeen.no

Caroline Herikstad
Prosjektkoordinator
Frelsesarmeen Trondheim korps og
omsorgssenter
Tlf. 922 32 163 / 73 50 35 22
caroline.herikstad@frelsesarmeen.no

Trine Ulsrød
Prosjektkoordinator
Frelsesarmeen Halden korps
Tlf. 901 55 982
trine.ulsrod@frelsesarmeen.no

Kildeliste

1. Fafos kunnskapsoppsummering (2020: 191)
2. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og unge i lavinntektsfamilier (2020: 18)
3. Fafos kunnskapsoppsummering (2020: 195)
4. Eimhjellen, I., Fladmoe, A., Folkestad, B. og Sivesind, K. H. (2017: 57-58). Endringer i frivillig innsats: Norge i et skandinavisk perspektiv (2017-10). Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
5. <https://helsenorge.no/SiteCollectionDocuments/Nasjonale%20anbefalinger%2013-17.pdf>
6. Hyggen, C., Brattbakk, I. og Borgeraas, E. (2018: 78). Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier: en kunnskapsoppsummering (NOVA Rapport 11/2018). Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
7. Eriksen, I., Sletten, M., Bakken, A. & T. von Soest (2017). "Stress og press i ungdomstida: Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager". Oslo, NOVA
8. Eriksen, I. & S. Lyng (2015). "Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø: Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker". Oslo, NOVA
9. Fafos kunnskapsoppsummering (2020: 201)
10. <https://www.nrk.no/ytring/de-kommer-aldri-tilbake-1.15302084>
11. https://erfaringskompetanse.no/wp-content/uploads/2020/05/Rapport_-Nr.1.-2020-Covid-19-og-spiseforstyrrelse.pdf
12. <https://www.udir.no/contentassets/2375556970d048d09ab773e0892800ff/tiltak-pa-skole--og-barnehageomradet-under-koronautbruddet-varen-2020.pdf>
13. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020: 67)
14. Hyggen, C., Brattbakk, I. og Borgeraas, E. (2018: 81). Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier: en kunnskapsoppsummering (NOVA Rapport 11/2018). Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
15. Fafos kunnskapsoppsummering (2020: 201)
16. With & Thorsen (2018: 58) https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/_attachment/339727?_ts=161bdb9a620
17. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020: 186)
18. Fafos kunnskapsoppsummering (2020: 201)
19. Voksne for barn (2020: 38)
https://vfb.no/app/uploads/2020/11/Utenforskrapsrapport_sider_lavopplost.pdf
20. Jacobsen S.E., Andersen P. L., Nordbø Å.D., Sletten M. & Arnesen D (2021: 35). Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn.
21. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020: 164)

Frelsesarmeens seksjon for velferd og utvikling
Pb 6866 St. Olavs plass, 0130 OSLO
Tlf 22 99 85 00
post@frelsesarmeen.no
frelsesarmeen.no